

GYOMBOLAI MÁRTON:

PUSZTASZERI ÚJ TESTAMENTUM

„Új rovású ének öreg igric ajkon
 Új törvény szerzetik pusztaszeri halmon”
 Elporlott mögöttem immáron fél század,
 Megadatott látni csöppnyi unokákat,
 Isten tudja mit hoz, mennyi még az élet,
 Illő számbavenni már az örökséget:
 Kicsi unokáim, mit hagyhatok rátok?
 Robbanni készül, szennyezett világot
 Vagy egy meghasonlott, önpusztító népet,
 Nemzetet morzsoló, véres ezerévet.
 Babéros temetőt, kardot és keresztet,
 Ahol azért haltak, kit nem is ismertek.
 S ha a büszke-kardok az ellent nem látták,
 Hogy rozsdá ne egye, testvérszívbe vágják!
 Ezerév hősei - akárhogy is fájjon -
 Ölni s halni tudtak Duna-Tisza tájon.
 Tudtak másért halni, csodákban remélni,
 Egy új ezerévre: tanuljunk meg élni!
 Mert kétezer éve akadt már egy Mester,
 Aki megbocsátott megfeszített testtel,
 Ki a gyűlöletre a nemet kimondta,
 Aki a bűnöst is a szívére vonta,
 Kinél a szolgálat adta csak a rangot,
 S hüvelybe tétette Péterrel a kardot.
 Betegét gyógyított, törölte a könnyet,
 És a szelídeknek ígérte a Földet.
 El soha nem vette, csak adta a lélet,
 Vele élhetünk meg újabb ezerévet!
 Hősi halottakból volt már elegendő
 A bölcsőkön fordul a magyar jövőndő!
 Szülő szívekbe írt szeretet-parancson,
 Hogy ez a szeretet bő termést fakasszon.
 Ez vezessen az új hűség-háromságához:
 Istenhez, családhoz, s velük a hazához!
 Írtunk könnyel, vérrel, lehorgasztott fejjel,
 Írjunk szebb jövőndőt édes anyatejjel!
 S amit nem győzött már Árpád véres kardja,
 Anyák szelíd szíve, hiszem, hogy megtartja!
 Bölcső ringjon ezután Duna-Tisza tájon,
 Vad indulók helyett altatódal szálljon.
 Ezt a tiszta álmot, s a hármasság hűségét:
 Magyar unokáim! - ezt hagyom én néktek!

GROMON ANDRÁS:

NEMZET ÉS HAZAFISÁG AZ EVANGÉLIUMBAN

Két okból is nehéz elemezni ezt a témát; egyrészt mert a nemzet és a haza (hazafiság) mai értelemben vett fogalma Jézus korában nem létezett (bár hasonló értelemben igen), másrészt mert nagyon kevés evangéliumi helyen találko-

zunk ezzel a témával. A meglévő anyagot három fő csoportba oszthatjuk: Jézus viszonya a „birodalomhoz” (Rómához), a „politikai messianizmushoz” és a „nemzetekhez”.

Mind a három vonatkozásban alapvető eligazítást nyújt Jézus „názáreti székfoglalója” (Lk 4,16-21), amely nyugodtan nevezhető az ő politikai-társadalmi-gazdasági programjának: „Az Úr *Lelke szállt le rám, mivel felkent engem, hogy megvigyem az örömezenetet a nyomorgóknak; elküldött engem, hogy (meggyógyítsam a megtört szívűeket), követként kihirdessem a szabadulást a raboknak, s az elv akit ott aknák szemük felnyílását, szabadon bocsássam a meggyötörteket, és kihirdessem az Úr kedves esztendejét.*” – Ez alkalommal nem fejtette ki, hogyan képzei el programja megvalósítását, de tanításának egészéből nyilvánvaló, hogy nem jogi szabályozással, nem „a törvény erejével”, nem (hatalmi) erőszakkal akarta felszabadítani a szegényeket, jóllakatni az éhezőket, de nem is „isteni csoda” által (vö. Lk 4,3-4), az emberi „szabad akaratot” megkerülve, hanem az egyetlen lehetséges módon, (megtért) emberek közreműködésével (vö. Lk 17,21: „Isten országa rajtatok fordul!”). Ahogy hiteles tanítóhoz illik, példát is adott arra, hogyan képzei programja megvalósítását: amikor hallgatói megéheztek, szétosztotta köztük a maga (és tanítványi közössége) ennivalóját (ld. Mk 6,35-44 és 8,1-9), majd ezt ismét lelkére kötötte értetlen tanítványainak (Mk 8,14.16-21).

Lássuk ezután a három területet külön-külön!

1) **Jézus és a Birodalom** – Jézus egy kicsi nemzet tagja volt, olyan korban, amikor ez a nemzet egy hatalmas birodalom uralma (elnyomása) alatt állt. Jézus viszonyulását a Birodalomhoz egyik leghíresebb (és legkevésbé értett) mondása foglalja össze: „A császárnak adjátok meg mindazt, ami megilleti a császárt, viszont adjátok meg Istennek, ami megilleti Istent” (Mk 12,17)! – A mondat második fele nem mellérendelten áll az első mellett (mintha bármit is mellé lehetne rendelni Istennek, és lehetséges lenne „két úrnak szolgálni” (Mt 6,24), hanem annak tökéletesen fölérendelten („viszont”!), mint az a nézőpont, amelyből az adózást és minden más kérdést is tekinteni kell. Mondanivalója: Az elsődleges az, hogy megadjuk Istennek, ami őt megilleti, mindenki másnak pedig csak annyit, ami ezután még „megmarad”, vagyis ami ebből következik, illetve ezzel nem áll ellentétben! (Ezért – és persze az általános érvényű ellenségszeretet jegyében – taníthatja Jézus nemzeti szempontból egyenesen „botrányos” módon, hogy ha a megszálló birodalom katonája „ezer lépésre kényszerít, menj el vele kétannyira”: Mt 5,41.)

Útmutatásával Jézus – az ókori világban gyakorlatilag ismeretlen módon – egyfelől szétválasztotta a politikát és a vallást, másfelől – teljes ellentétben Pállal (Róm 13,1-7) – megszüntette az uralmi struktúrák misztifikálását és abszolutizálását: bármiféle birodalmi és hatalmi politikát sántáni kísértésként vetett el: „Az Úr, a te Istened előtt borulj le, és egyedül neki szolgálj” (Lk 4,6-8)! Ezt azonban ki

kell egészítenünk azzal, hogy *nem a politikai-evilági terület „mellett”* akart egy elhatárolt, paradicsomi „Isten országát” létrehozni, hanem éppen e konkrét világ adottságai „közepette” akarta fokozatosan érvényre juttatni „Isten országát”, Isten szeretetének mintájára áthatni és átalakítani a világot, mégpedig olyan *emberek által*, akik annak „megadására”, megvalósítására törekszenek, ami „megilleti Istent” (vö. Mt 6,10: „Jöjjön el a te országod” = „Legyen meg a te akaratod”).

Jézusnak ez az állásfoglalása burkoltan már tartalmazza azt a mozzanatot, amelyet a leggyakrabban hangsúlyoz e témában: a Birodalommal szembeni *erőszakos lázadás tiltását* (vö. Jn 18,36!); a zelóták ugyanis (a Róma ellen lázadó „nationalisták”) tagadták a Rómának fizetendő adó jogosságát, és tény, hogy minden Róma elleni felkelés adómegettagadással kezdődött. A „*nacionalista terrorizmus*” elutasítása a lényege a Pilátus által lemészárolt „galileaiakkal” (= zelóták) kapcsolatos nyilatkozatának („*ha meg nem tértek – a zelótizmusból – valamennyien hasonlóan fogtok elveszni*”, azaz Pilátus ugyanígy fog elbánni veletek is”; Lk 13,3), akárcsak a keresztúton siránkozó asszonyok megfeddésének (hangos siránkozásuk ugyanis minden bizonnyal Róma elleni – s talán a Jézussal együtt megfeszíteni vitt zelóták melletti – tüntetés volt; Lk 23,28), amint ezt rögtön „elvi síkon” is megfogalmazza Jézus kérdése: „*Mert ha már a nedvdűs fával ezt teszik, mi történik majd a szárazzal*” (Lk 23,31)? Értsd: Ha a rómaiak (pusztán taktikázásból) már velem is ilyen brutálisan bánnak el, jöllehet én csak „nedvdűs fa” vagyok, az állam nem igazi, „eltüzelésre” alkalmatlan, veszélytelen „ellensége”, nem valódi lázadó – mit fognak tenni a tüzelésre valóban alkalmas „száraz fával”, a valódi lázadókkal, a „szabadságharcosokkal”, ha egyszer kitör a fegyveres konfliktus? Zelóta „hívei” terrorizmusa ellen hasonlóan tiltakozik Jézus „a templom megtisztítása” kapcsán is: „*Nincs-e megírva, hogy „az én házamat az imádkozás házána nevezik majd minden nép számára”? Ti viszont terroristák^[1] búvóhelyévé tettétek*” (Mk 11,17)! A szóban forgó „terroristák”, a zelóták ugyanis – az erőszakos nemzeti ellenállás képviselői, akiket Josephus Flavius „afféle jeruzsálemi rablóknak” nevezett – nem egyszer használták ki a nemzeti szentély ünnepi nyüzsgését arra, hogy „Isten nevében harcolva Isten ellenségei ellen”, orgyilkosságokat hajtsanak végre a rómaiak – és velük kollaboráló zsidók – ellen. Nem sokkal ezután, elfogatásakor Jézus tiltakozott az ellen, hogy „rablóként”, azaz terroristaként bánjanak vele (Mk 14,48).

Jézus – ahogyan más esetekben is – személyes példájával támasztotta alá tanítását, amikor Zakeushoz tért be szálásra (Lk 19,1-10); a gazdag fővámszedő ugyanis a rómaiak kollaboránsának számított (mint általában a vámosok), mivel tőlük bérelte a vámszedés hivatalát, és számukra hajtotta be – alkalmazottai, az egyszerű vámosok segítségével – a vámokat.

2) **Jézus és a politikai messianizmus.** – Jézus korának uralkodó eszméje a politikai messianizmus volt: ennek jegyében remélték egy „új Dávidtól” Izrael felszabadítását

a római uralom alól, a nemzeti szabadságot, önállóságot és felvirágzást. Számos önjelölt „messiás” lépett fel, és Jézus személyéhez is kötődtek ilyen várakozások, még közvetlen tanítványai részéről is.

Legvilágosabb példája ennek a Zebedeus-fiak, Jakab és János kérése: „Add meg nekünk, hogy egyikünk jobboldon, másikunk baloldon üljön a te dicsőségedben!” Jézus válasza határozottan elutasító: „*Nem tudjátok, mit kértek!... Képesek vagytok-e kiinni azt poharat, amelyet én iszom ki?... A jobboldon vagy baloldon ülést megadni nem az én ügyem*” (Mk 10,35-40). A tanítványok kérelme mögött az a várakozásuk áll, hogy Jézus a saját, Dávid modellje szerinti messiási uralmát (vö. Mt 20,21: „a te uralmad”) fogja megvalósítani Jeruzsálemben (a „dicsőség” ennek a királyságnak a dicsősége), s a várt messiási birodalomban a legfőbb miniszteri helyekre pályáznak „a király jobbán és balján”. Jézus – miután a pohár kiivásának képével utalt várható szenvedésére – azt mondja nekik: „Nem kínálhatok nektek díszhelyeket és hatalmi pozíciókat egy eljövendő messiási birodalomban!” Ennek oka egyszerű: Nem lesz semmiféle jézusi „uralom”, sem Jeruzsálemben, sem „egy eljövendő világkorszakban”, mivel Jézust kizárólag *Isten „uralmának*”, „a szeretet országának” megvalósulása érdekli, abban pedig semmiféle emberi uralomnak nincs helye (ld. Mt 23,9.8; Lk 22,25-27). Ha lenne Jézusnak (bármikor, bárhol) valamilyen „országa, uralma”, akkor megilletné őt a hivatalok osztogatása, és nem lenne szabad azt mondania, hogy ez „nem az ő ügye”.

Megerősítik azt azok a szavai, amelyeket a kérdés elvi vitájában mondott vitapartnereinek (Mk 12,35-37): „*Hogyan mondhatják az írástudók, hogy a Messiás Dávid fia? Hiszen maga Dávid mondta [állítólag] a szent Lélek által: „Így szól az Úr az én uramhoz: Ül a jobb kezem felől, amíg ellenségeidet lábaid alá vetem!”* Maga Dávid mondja őt úrnak – de akkor hogyan fia neki?” Rámutatva az (isteni sugalmazásúnak tartott) zsoltárszöveg belső elmentmondására („a Dávid-fia Messiás ura Dávidnak”), Jézus arra világít rá, hogy „a szent Lélek által szóló” Dávid tévedett, mert semmiféle (politikai) messiás („Isten földi helytartója”) nem létezik, hiszen Isten maga az egyetlen „úr” (vö. Mk 12,29!), és ezért az általa akart „világrendben”, a szeretet rendjében (= Isten országa) semmiféle emberi uralomnak nincs helye (vö. Mk 10,40!).

Persze ezt már nagyon is tudniuk kellett volna, legalábbis közvetlen tanítványainak mindenképpen; amikor ugyanis Fülöp Cezáreájában megkérdezte őket, kinek tartják őt, és Péter diadalmasan rávágta: „Te vagy a Messiás!”, akkor „*keményen rájuk szól, hogy senkinek se beszéljenek őróla*” (Mk 8,27-30). – Jézus itt sehogyan sem foglalt állást Péter véleményével kapcsolatban! Már csak a messiási cím (elvi) többértelműsége miatt sem válaszolhatott egyszerű igennel (még utalásszerűen sem), de azért sem, mert a közgondolkodásbeli, azaz *politikai értelmezést* határozottan vissza kellett volna utasítania; ráadásul Istenről szóló üzenetével mégiscsak valamiféle „messiási” küldetést akart teljesíteni, azaz nagyon is konkrét „üdvösségre”

akarta vezetni népét, igazi politikai, társadalmi, vallási stb. szabadságra és békére (vö. Lk 4,17-21; 13,34-35; 19,42 – vagy Mt 5,41). Jézus állást-nem-foglalását tehát semmiképp sem lehet Péterrel egyetértésként értelmezni. Megerősíti ezt, hogy Péter nyilvánvalóan igenlést várt Jézustól (ahogyan ezt Máté 16,17 majd betoldja), mint ahogy az evangélium első olvasói is, akik már Messiásnak tartották Jézust. Az evangélium feliratának tanúsága szerint (1,1) Márk is annak tartotta; ha tehát tudott volna olyan hagyományról, amely szerint Jézus egyetértett Péter felfogásával, aligha hallgatta volna el. (írói tisztessége elismerést érdemel!) Jézus csak annyit mond itt, hogy „senkinek se beszéljenek öröla” (peri autu): A tanítványoknak nem Jézus személyét kell igehirdetésük középpontjába állítani, hanem Jézus Istenről és az ő országáról szóló üzenetét, és azt tetteikkel is hitelesíteniük kell (vö. Mk 6,12-13). Az, hogy Jézus sehogyan sem foglalt állást, egyszerűen Péter feltételezésének lesöpprését jelenti: elejét akarta venni a vele kapcsolatos messiási fantáziálásoknak.

Nem sikerült neki, hiszen tanítványai még az utolsó vacsorán is azon versengenek, vajon melyikük számít a legnagyobbnak (vö. „jobb és bal felől ülés”, Mk 10,37). Ekkor súlyosan ironikus kérdések^[2] zuhatagával józanítja ki őket (Lk 22,29-30): „...én királyi uralmat hagyok rátok?? Ahogyan Atyám hagyott rám?? Hogy asztalomnál egyetek és igyatok "az én országomban"?? És majd trónon ülve ítélitek Izrael tizenkét törzsét??” Magyarán: „Nem tudok arról, hogy Atyám királyi uralmat hagyott volna rám! És hogyan hagyhatnám rátok azt, ami nekem sincs? Nem tudok semmiféle királyi uralomról – csak alámerülésről, a szenvedés poharának kiivásáról tudok!... Hát semmit sem értetek? Nem vettétek észre, hogy soha még csak szót sem ejtettem "az én országomról", hanem kezdettől mindvégig "Isten országa" hírnökeként léptem fel?... ítélkezni akartok, ahogyan az a királyok kiváltsága! Mert ez a királyi uralom a vágyálmaitek netovábbja, ugye?” (Vö. Lk 12,50 – Mk 1,15 – Lk 19,11; ApCsel 1,6!)

3) **Jézus és a nemzetek.** – Ezt a témát két alpontra bonthatjuk: Jézus viszonya a nem zsidó nemzetekhez, illetve saját nemzetéhez.

a) *Jézus és a nem zsidó nemzetek* (az evangéliumok görög szövegében *ta ethné*, amit – helytelenül – „pogányokkal” szoktak fordítani). – Viszonylag sok példát találunk arra, hogy Jézus *gyógyító tevékenysége* gondtalanul kiterjedt a nem zsidókra, a Palesztina körül élő nemzetek tagjaira is, mégpedig nemcsak saját hazája területén belül („a kafarnaumi százados”: Mt 8,5-13; Lk 7,1-10), hanem a határvidéken (a tíz leprás egyike: Lk 17,11-19), sőt a határon túl, „külföldön” is (a gerázai megszállott: Mk 5,1-20; a sír-föníciai asszony lánya Tírusz és Szidón vidékén: Mk 7,24-30; egy süketnéma a Dekapoliszban: Mk 7,31-37). Elfogulatlansága, az „idegenekre” is kiterjedő szeretete abban is megnyilvánul, hogy ezeknek az „idegen nemzetekhez tartozó” betegeknek a „hitét”, (Istenbe és öbeléje vetett) bizalmát (a kafarnaumi százados: Mt 8,10),

illetve háláját (egy szamaritánus leprás: Lk 17,18) példaképpül állítja honfitársai elé, és ugyanezt megteszi nem gyógyítási összefüggésben is, az irgalmas szamaritánus példabeszédében (Lk 10,29-37).

Talán még a gyógyításnál is fontosabb megnyilvánulása Jézusnak, hogy a gyakorlatban is bemutatta az ellenség-szeretetet, amikor a szamaritánusok nem akartak szállást adni neki és tanítványainak, s az utóbbiak „égből leszálló tűzzel” akarták elpusztítani az „ősi ellenséget” (Lk 9,52-64). Keményen rászólt tanítványaira, lelkületüket sátáni-nak minősítette, és kijelentette: ő „nem azért jött, hogy elpusztítsa az emberek életét, hanem hogy megmentse azt” (Lk 9,55-56), tanúsítva ezzel, hogy még az „idegen nemzet” ellenséges tagjait is korlátozás nélkül embernek tekinti (nem pedig elpusztítandó „ellenségnek”).

Ami Jézus tanítói működését illeti, kissé bonyolultabb a helyzet két olyan mondása miatt, amely csak Máté evangéliumában található meg, noha a szóban forgó esemény Márknál (6,7-13; 7,24-30) és Lukácsnál (9,1-6) is megtalálható: „Küldetésem csak Izrael házának elveszett juhaihoz szól” (Mt 15,24); „A nemzetekhez ne menjetek, a szamaritánusok városaiba ne térjete be” (Mt 10,5)! E mondasok eredetiségét sokan vitatják, de nem valószínű, hogy utólag adták volna őket Jézus szájába, hiszen a Máté-evangélium keletkezésének korában az egyház már évtizedek óta gyakorolta a „pogánymissziót”. Mindenesetre azt látjuk, hogy Jézus „teológiai párbeszédet” folytat egy szamaritánus asszonnal (Jn 4,7-26), az „Izrael Istenéről” szóló tanúságtétel megbízásával küldi övéi közé a meggyógyított gerázai embert (Mk 5,19), s ami még fontosabb, végül „minden nemzetekhez” (Lk 24,47; Mt 28,19), sőt „az egész teremtéshez” (Mk 16,15) szóló tanítói megbízással ruhazza fel követőit. Ennek a jézusi egyetemességnek a hitelességét persze talán még többen vitatják – de a „zsidó bezárkózás” és az „egyetemes nyitottság” közötti ellentmondás alighanem feloldható azzal, hogy feltételezzük Jézusról: az ő gondolkodása és lelkülete is fejlődhetett.

b) *Jézus viszonya saját nemzetéhez.* – Rendkívül nehéz erről bármit is mondani, mivel mindössze három ezzel kapcsolatos nyilatkozatáról tudunk, de mind a háromnak ugyanaz a tárgya: nemzete, *hazája sorsáért, létéért aggódik*. A három nyilatkozat közül kettőt már idéztem az 1. pontban (Lk 13,3; 23,31): ezekben Jézus óvta nemzetét a „nationalista terrorizmustól”, konkrétan a Róma elleni lázadástól, mert attól tartott, hogy az népe pusztulásához fog vezetni. E két mondasában a tárgyilagos figyelmeztetés hangja szólal meg, a harmadik azonban, amelynek ugyanaz a mondanivalója („*Bár felismerted volna te is a békesség feltételeit*”, mondja Jeruzsálemhez közeledve: Lk 19, 42), érzelmeivel nagyon telített, és arról árulkodik, mit jelentett Jézus számára népe esetleges pusztulása: olyan mélyen érintette ez a lehetőség, sőt valószínűség, hogy sírásra fakadt (Lk 19,41), amiről a szinoptikus evangéliumok semmilyen más összefüggésben nem számolnak be! Ennek alapján talán megengedhetjük magunknak azt a következtetést, hogy amilyen távol állt Jézustól az

erőszakos („zelóta”) nacionalizmus, olyan közel állt hozzá a más népeknek ártani nem akaró, igazi hazaszereget. Erről tanúskodik egyébként, kimondatlanul is, egész nyilvános működése: minden képességével és teljes erejével nemzetét szolgálta, és küldetése megpecsételéseként a vértanúhalált sem tartotta túl nagy árnak.

1. A „terroristák” fordítás részletes indoklását ld. Márk-kommentárom 659. lábjegyzetének első és 661. lábjegyzetének második bekezdésében, illetve Lukács-kommentárom 806. és 1628. lábjegyzetében.

2. A szóban forgó mondatok kérdésként értelmezésének indoklását ld. Lukács-kommentárom 1517. lábjegyzetében.

LEV TOLSZTOJ

A HAZAFISÁGRÓL (RÉSZLET)

Többször mondtam már, hogy a hazafiság korunknak természetellenes, esztelen, ártalmas érzése, szülő oka ama bajok nagy részének, melyek alatt az emberiség görnyed. Megdönthetetlen és szembezőkő az összefüggés, mely a hazafiság érzése, a népeket megrontó általános fegyverkezés és a gyilkos háborúk között van. Olykor azt felelik érveimre, hogy a hazafiságnak csak egy fajtája, a sovinizmus ártalmas, míg az igazi, jó hazafiság magasztos erkölcsi érzés, melyet csak az esztelenek és gonoszok mernek elítélni. Arról azonban, hogy hol van a hazafiságban az, ami erkölcsös, ami jó, mindannyian mélyen hallgatnak, vagy ha beszélnek, dagályos, hangos frázisokat szórnak szerteszt.

A hazafiság eszméjét az államok tartják fönt, melyeknek ez az eszme létfeltételük. Ezt az eszmét, ezt a má már esztelen és haszontalan eszmét is csak azok hirdetik, akiknek érdekeit biztosítja. Az uralkodó osztályok kezében van a hadsereg, a pénz, az iskola, a vallás, a sajtó. A gyermekek lelkében úgy élesztik a hazafiságot, hogy olyan történeteket mondanak el nekik, melyekben az ő népük a legjobb, a legszebb szerepet játssza. A felnőttekben színjátékokkal, ünnepélyekkel, emlékszobrokkal és a hazafiaskodást hazudó sajtó útján gyűjtik lánggra ezt az ártalmas érzést. Legsikeresebben pedig úgy propagálják a hazafiságot, hogy ellenségeskedést szítanak az idegenekben, miáltal aztán a támadó népben is fölbred az ellenséges indulat.

A kormányoknak, ha élni akarnak, meg kell védelmezniük népüket idegen népek támadása ellen. De nincs olyan nép a világon, amelynek ilyen támadó szándéka volna, mert a népek sohasem támadnak. Támadásra csak a kormányok ingerlik a népeket, amikor kölcsönös gyűlöletet ébresztenek bennük egymás iránt. Mikor aztán lánggra lobban a gyűlölet, s a hazafias érzéseket is sikerült fölébreszteni, akkor minden ékesszólással bizonyítják a kormányok, hogy a haza veszélyben forog, s a hazát meg kell menteni. Meg kell értetni az emberekkel, hogy a hatalom egyetlen támasza, a hazafiság érzése durva, kártékony, szégyenletes és rossz, mindenekfölött pedig erkölcsstelen érzés.

Erkölcstelen, mert minden ember, akiben a hazafiság érzése él, hazája gyermekének, kormánya szolgájának tartja magát, ahelyett hogy a kereszténység tanítása szerint Isten gyermeke vagy értelmi életet élő szabad ember volna. Így aztán lelkiismeretével és eszével ellentétesen cselekszik. Értsétek meg, hogy csak akkor szabadulhattok meg kínjaitoktól, ha a hazafiság elavult eszméjét s a rajta nyugvó szolgásgot megszüntetitek.

(Prigorovo, 1900. május 23.)

MÁTÉ-TÓTH ANDRÁS

SEBZETT IDENTITÁS KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Bevezetés

Radnóti ismert verse, a Nem tudhatom, Magyarország iránti szenvedélyes elkötelezettségének gyönyörű kifejeződése. „Annak térkép e táj” – írja, különbséget téve a „független” közege szemlélet és a függő között, utóbbi mellett voksolva, vallva. Az ország, a nyelv kultúrájába beágyazott személyként tekint a hazájára, beleélve magát annak életébe, belőle fogadva és fogalmazva meg saját identitását.

A 20. század második felének teológiájában és társadalomtudományában egyaránt az egyik vezérkifejezés a kontextualitás. Az ú. n. hemeneutika fordulat a gondolat, a kifejezés tartalmát az olvasó, a befogadó oldaláról közelítve, de legalább is annak jellegzetességeit figyelembe véve próbálta megragadni. Így keletkeztek a felszabadítási teológiák, a feminista vagy afekete teológia, amelyek a társadalomról, kultúráról való gondolkodással együtt az Istenről való gondolkodás számára is kiemelt helyet biztosítottak a „locus particularis” számára, annak a konkrét helynek, ahol a reflexió zajlik. Erre a megközelítésre, teológiai hermeneutikára rimel az „Egyház a mai világban” (Gaudium et Spes) kezdetű zsinati konstitúció, amely kezdő mondatában az ember örömeire és reményeire, fájdalmaira és szenvedésére irányítja a hívők és minden jóakarató ember figyelmét.